

Συγκριτική μελέτη και θεώρηση μήνυσης και έγκλησης

Κωνσταντίνος Χριστόπουλος

Επειδή η ποινική δίωξη αποτελεί απαρχή της εν ευρεία εννοία ποινικής δίκης, κρίνεται σκόπιμη η από μέρους μας γνώση σχετικά με την νομιμοποιητική βάση της. Γίνεται λόγος για την μήνυση και για την έγκληση, δύο έννοιες οι οποίες σε θεωρητικό επίπεδο συχνά συγχέονται ως προς τις προϋποθέσεις τους από νομικούς και μη. Ας δούμε τι προβλέπει ο Νέος Κώδικας Ποινικής Δικονομίας.

Το άρθρο 42 του Νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, σχετικά με την μήνυση αξιόποινων πράξεων, προβλέπει στην παρ.1 ότι εκτός από τον αδικηθέντα και οποιοσδήποτε άλλος έχει το δικαίωμα καταγγελίας στην Αρχή των αξιόποινων πράξεων που διώκονται αυτεπαγγέλτως και που πληροφόρηθηκε με οποιονδήποτε τρόπο. Η δεύτερη παράγραφος του ίδιου άρθρου, αναφέρει στο πρώτο εδάφιο ότι η μήνυση γίνεται απευθείας στον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών, αλλά και στους άλλους ανακριτικούς υπαλλήλους είτε από τον ίδιο τον μηνυτή είτε από ειδικό πληρεξούσιο. Στην επόμενη παράγραφο, αναφέρεται πως, αν η μήνυση έγινε σε ανακριτικό υπάλληλο, αυτός χωρίς χρονοτριβή την στέλνει στον αρμόδιο για την ποινική δίωξη εισαγγελέα. Η κατάθεση της μήνυσης μπορεί να γίνεται και με ηλεκτρονικά μέσα, εφόσον φέρει προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή κατά την έννοια του άρθρου 3 παρ. 1 του Π.Δ. 150/2001 (άρ. 42 παρ. 4 εδ. α Νέου ΚΠοινΔ).

Το άρθρο 51 του Νέου Κώδικα Ποινικής Δικονομίας -εφεξής ΚΠοινΔ- (νέα ρύθμιση που αντικαθιστά τα παλαιά άρ. 46 και 47), σχετικά με την έγκληση του παθόντος, προβλέπει στην παρ.1 ότι αν ο παθών θέλει να ζητήσει τη δίωξη της αξιόποινης πράξης υποβάλλει την έγκληση βάσει των όσων ορίζονται στο άρθρο 42 παρ.2,3,4.

Με μια απλή ανάγνωση των διατάξεων, διαπιστώνουμε πως η βασική διαφορά μεταξύ μήνυσης και έγκλησης έγκειται στο ποια είναι τα πρόσωπα που νομιμοποιούνται εκ του νόμου να υποβάλουν μήνυση ή έγκληση. Μήνυση δύναται να υποβάλει τόσο αυτός που αδικείται, ήτοι υφίσταται τις συνέπειες μιας πράξης εκ του νόμου τιμωρούμενης, όσο κι οποιοσδήποτε άλλος. Το «οποιοσδήποτε άλλος» δεν συνιστά σε καμία περίπτωση νομοθετική ασάφεια, ούτε και μια γενίκευση προς πλήρωση των διατάξεων.

Αποτελεί μια δικονομική ρύθμιση με ουσιαστικό/καθοριστικό περιεχόμενο, που δεν αφήνει καμία πράξη άνευ γνωστοποίησής της από τις Αρχές.

Κι αυτό ακόμη κι αν το θύμα ή ο φερόμενος ως θύμα δεν επιθυμεί την καταγγελία για τους δικούς του -ευνόητους πολλές φορές- λόγους. Από την άλλη, έγκληση δύναται να υποβάλει αποκλειστικά ο παθών. Παθών είναι αυτός που αδικείται, ήτοι υφίσταται τις συνέπειες μιας πράξης εκ του νόμου τιμωρούμενης.

Από την ως άνω διάκριση, προκύπτει ότι η διαπίστωση ότι προϋπόθεση για την υποβολή μήνυσης ή έγκλησης αποτελεί και το είδος της αξιόποινης εγκληματικής πράξης. Για την υποβολή μήνυσης, ο νόμος απαιτεί ρητά προηγούμενη τέλεση αξιόποινης πράξης που διώκεται αυτεπαγγέλτως. Για την κίνηση της ποινικής δίωξης πράξεων τέτοιου είδους, αρκεί και απλή είδηση του Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών περί τελέσεως τους. Αντίθετα, για την υποβολή έγκλησης, ο νόμος απαιτεί προηγούμενη τέλεση αξιόποινης πράξης που διώκεται κατ' έγκληση.

Στα εγκλήματα αυτά, η συμπεριφορά του δράστη εξωτερικά δεν δημιουργεί καταρχήν την εντύπωση έκνομης δραστηριότητας αλλά κρίνεται πως ενέχει εγκληματικό χαρακτήρα από το γεγονός και μόνο ότι τελείται παρά τη βούληση του προστατευόμενου εννόμου αγαθού. Πρόκειται για ένα ιδιαίτερο ατομικό σημείο σύνδεσης του παθόντος με το πληττόμενο έννομο αγαθό, που προτάσσει την ενεργοποίηση του διωκτικού μηχανισμού απόλυτα από τον ίδιο. Βέβαια, υπάρχουν και λεγόμενα σχετικώς διωκόμενα κατ' έγκληση εγκλήματα. Πρόκειται για εκείνα που κατά κανόνα διώκονται αυτεπαγγέλτως, αλλά λόγω ύπαρξης κάποιας ιδιότητας ή σχέσης απαιτείται κατά περίπτωση η έγκληση (π.χ. έγκλημα υφαίρεσης).

Η τελευταία βασική διαφορά σε θεωρητικό πεδίο μεταξύ της μήνυσης από την έγκληση, έχει να κάνει με την νομική φύση τους. Αυτό εφάπτεται, κυρίως, της υφής που θέλησε να προσδώσει ο νομοθέτης στις σχετικές διατάξεις. Οι διατάξεις που προβλέπουν τα σχετικά με την μήνυση έχουν αμιγώς δικονομικό χαρακτήρα. Η νομική φύση της έγκλησης, ωστόσο, είναι μικτή. Αφενός μεν πρόκειται για μια κατ' εξοχήν έννοια του ουσιαστικού ποινικού δικαίου, αφού οι πρωταρχικές διατάξεις της εμπεριέχονται στα άρθρα 114-117 του Νέου ΠΚ (σε αντικατάσταση των παλαιών .αρ.117-120 ΠΚ). Διόλου ασήμαντη κρίνεται πάντως και η δικονομική της θεμελίωσής

της στις ρυθμίσεις περί υποβολής, ανάκλησης, συνέπειες της έλλειψής της, ακυρότητας κ.λπ. (άρ. 51 επ. Νέου ΚΠοινΔ).

Δεν θα μπορούσε να παραλειφθεί το ζήτημα της ενδεχόμενης έναρξης εννόμων συνεπειών αμέσως μετά την υποβολή είτε της μήνυσης είτε της έγκλησης και της εξέτασής τους από τον αρμόδιο για την ποινική δίωξη Εισαγγελέα. Κατά το άρθρο 43 παρ. 1 ΚΠοινΔ, ο εισαγγελέας όταν λάβει τη μήνυση ή την αναφορά, κινεί την ποινική δίωξη, παραγγέλλοντας ανάκριση ή εισάγοντας την υπόθεση με απευθείας κλήση του κατηγορουμένου στο ακροατήριο, όπου αυτό προβλέπεται ή διαβιβάζοντας τη δικογραφία στον εισαγγελέα εφετών στην περίπτωση της επόμενης παραγράφου ή υποβάλλοντας αίτηση για την έκδοση ποινικής διαταγής (άρθρο 409). Στα κακουργήματα ή πλημμελήματα αρμοδιότητας τριμελούς πλημμελειοδικείου, καθώς και στα πλημμελήματα αρμοδιότητας τριμελούς εφετείου (άρθρο 111 παρ. 6), κινεί την ποινική δίωξη μόνο εφόσον έχουν ενεργηθεί προκαταρκτική εξέταση ή αυτεπάγγελτη προανάκριση κατά το άρθρο 245 παρ. 2 και προκύπτουν επαρκείς ενδείξεις για την κίνησή της.

Βασική προϋπόθεση για να προχωρήσει ο Εισαγγελέας στις ως άνω κατά περίπτωση ενέργειες, είναι να μην συντρέχουν τα στοιχεία που αναφέρονται στην παρ. 3 του ιδίου άρθρου. Δηλαδή, θα πρέπει η μήνυση ή αναφορά να είναι νόμιμη, βάσιμη στην ουσία της και να επιδέχεται δικαστικής εκτιμήσεως. Ελλείψει των στοιχείων αυτών, ο Εισαγγελέας Πλημμελειοδικών μπορεί να προβεί σε αρχειοθέτηση της μήνυσης ή της αναφοράς και να υποβάλει την δικογραφία στον Εισαγγελέα Εφετών προβάλλοντας αιτιολογημένα τους λόγους για τους οποίους προέβη στην αρχειοθέτηση. Για τους ίδιους λόγους και με συνοπτική αιτιολογία, ο Εισαγγελέας Πλημμελειοδικών μπορεί να επιδώσει την έγκληση στον εγκαλούντα (άρ 51 παρ.2 ΚΠοινΔ). Σε διαφορετική περίπτωση, ισχύει ό,τι προβλέπεται στο άρθρο 43 παρ.1 ΚΠοινΔ (άρ. 51 παρ. 4).

Τέλος, ο αρμόδιος εισαγγελέας ανασύρει τη δικογραφία από το αρχείο μόνον όταν αναφαίνονται νέα πραγματικά περιστατικά ή στοιχεία ή γίνεται επίκληση αυτών, τα οποία δικαιολογούν κατά την κρίση του την επανεξέταση της υπόθεσης. Στην περίπτωση αυτή καλεί τον μηνυόμενο ή αυτόν σε βάρος του οποίου διενεργήθηκε προκαταρκτική εξέταση για παροχή εξηγήσεων (άρ.43 παρ.6 ΚΠοινΔ). Ομοίως, κατά ρητή απαίτηση του νόμου στο άρ.51 παρ.4, ισχύει και για την περίπτωση της έγκλησης.

Απλά εκεί δίδεται στον εγκαλούντα η πρόσθετη δυνατότητα της προσφυγής κατά της απορριπτικής της έγκλησης αιτιολογημένης διατάξεως του Εισαγγελέα εντός 15 ημερών από την επίδοση της τελευταίας σε αυτόν(άρ. 52 ΚΠοινΔ).

Όπως διαπιστώνουμε, σκόπιμος κρίνεται ο έλεγχος της επάρκειας (νόμω, ουσία βάσιμο κ.λπ.) τόσο της μήνυσης όσο και της έγκλησης ιδίως σε βαρύτατες εγκληματικές πράξεις (βλ.κακουργήματα). Ο ουσιαστικός έλεγχος συνδέεται και με την υποχρεωτική διενέργεια προκαταρκτικής εξέτασης ως προέρευνα που θα καθορίσει πάντως το αν θα ασκηθεί όντως ποινική δίωξη.

ΠΗΓΕΣ

[1]Αριστοτέλης Ι. Χαραλαμπίδης, Επιτομή Ποινικού Δικαίου/Γενικό Μέρος, Αθήνα 2016, σελ. 579-580, Εκδόσεις Π.Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ.

[2]Μιχαήλ Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας/Θεωρία-Νομολογία, Αθήνα 2008, σελ. 86, επιμέλεια Άντα Μαργαρίτη, Δίκαιο & Οικονομία Π.Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ

[3]Μιχαήλ Μαργαρίτης, Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας/Θεωρία-Νομολογία, Αθήνα 2008, σελ.86.

[4]Αδάμ Χ. Παπαδαμάκης, Ποινική Δικονομία/Η δομή της ποινικής δίκης, 8η έκδοση, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2018, σελ. 331,Εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ